

Právo Evropské unie

Cyril Svoboda
Daniel Hoda

Edice učebních textů

VYSOKÁ
ŠKOLA
EKONOMIE
A MANAGEMENTU

Právo Evropské unie

Právo Evropské unie

JUDr. Cyril Svoboda

Mgr. Daniel Hoda

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu, 2017

Vydání první. Všechna práva vyhrazena.

ISBN: 978-80-87839-77-5

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována ani šířena žádným způsobem a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

PŘEDMLUVA	8
KAPITOLA 1: CHARAKTERISTIKA EVROPY JAKO KONTINENTU	10
KAPITOLA 2: EVROPA STÁTŮ	14
2.1 Vídeňský mírový kongres	15
2.2 La Belle Epoque – ad hoc spolupráce	15
2.3 Mírová konference v Paříži a vznik Společnosti národů	17
2.4 Locarnská smlouva	18
2.5 Panevropská unie	18
KAPITOLA 3: POVÁLEČNÁ EVROPA PO ROCE 1945	21
3.1 Program evropské obnovy	22
3.2 Západní spojení	23
3.3 Založení Rady Evropy	24
KAPITOLA 4: EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ UHLÍ A OCELI (MONTÁNNÍ UNIE)	28
4.1 De Gaullova vize Evropy	29
4.2 Monnetův plán	29
4.3 Schumanova deklarace	30
4.4 Evropské společenství uhlí a oceli (Montánní unie)	30
KAPITOLA 5: ŘÍMSKÉ SMLOUVY	34
KAPITOLA 6: JEDNOTNÝ EVROPSKÝ AKT	39
KAPITOLA 7: SCHENGENSKÁ DOHODA	43
KAPITOLA 8: SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII	48
KAPITOLA 9: SMLOUVA AMSTERODAMSKÁ A NICESKÁ	53
KAPITOLA 10: KONVENT O ÚSTAVĚ PRO EVROPU	57
KAPITOLA 11: LISABONSKÁ SMLOUVA	61
KAPITOLA 12: VSTUP ČESKÉ REPUBLIKY DO EVROPSKÉ UNIE	66
KAPITOLA 13: VSTUP ČESKÉ REPUBLIKY DO SCHENGENSKÉHO PROSTORU	72
KAPITOLA 14: SMLOUVA O STABILITĚ, KOORDINACI A SPRÁVĚ V HOSPODÁŘSKÉ A MĚNOVÉ UNII	76
14.1 Posílení řízení eurozóny	77
14.2 Posílení dohledu a integrace rozpočtových a hospodářských politik.	77
KAPITOLA 15: SPOLEČNÁ ZAHRANIČNÍ A BEZPEČNOSTNÍ POLITIKA	81
KAPITOLA 16: INSTITUCE EVROPSKÉ UNIE	85

KAPITOLA 17: CHARAKTERISTIKA A STRUKTURA PRÁVA EU	91
17.1 Charakteristika práva EU	92
17.2 Struktura práva EU	93
KAPITOLA 18: PRAKTICKÉ PŘÍKLADY PRÁVNÍ REGULACE EU	97
18.1 Ochrana spotřebitele	98
18.2 Dopravní politika EU	98
18.3 Volný pohyb osob	99
18.4 Mýty a zkreslené představy spojené s právem EU	100
KAPITOLA 19: PRIMÁRNÍ PRÁVO EU	102
19.1 Zakládací smlouvy EU	103
19.1.1 Smlouva o EU	103
19.1.2 Smlouva o fungování EU	104
19.2 Ostatní prameny primárního práva	107
19.2.1 Listina základních práv EU	107
19.2.2 Přístupové smlouvy s jednotlivými státy	107
19.2.3 Další specifické prameny primárního práva	108
KAPITOLA 20: PRÁVOTVORBA EU – LEGISLATIVNÍ PROCES EU A PŘIJÍMÁNÍ LEGISLATIVNÍCH AKTŮ EU	111
20.1 Role orgánů EU při přijímání právních předpisů EU	112
20.2 Účast České republiky na přijímání právních předpisů EU	113
20.3 Legislativní procedury EU	114
20.3.1 Řádný legislativní postup	114
20.3.2 Zvláštní legislativní postup	115
20.3.3 Pravomoc Evropské komise přijímat právní akty	115
KAPITOLA 21: SEKUNDÁRNÍ PRÁVO EU JAKO VÝSLEDEK LEGISLATIVNÍHO PROCESU EU	120
21.1 Členění sekundárního práva	121
21.2 Nařízení EU a jejich charakteristika	121
21.3 Směrnice EU a jejich charakteristika	123
21.4 Přímý účinek směrnic	127
21.5 Rozhodnutí a jeho charakteristika	128
21.6 Doporučení a stanoviska a tzv. soft law	129
KAPITOLA 22: OSTATNÍ PRAMENY PRÁVA EU	133
22.1 Obecné zásady práva EU	134
22.2 Judikatura Soudního dvora EU	135
22.3 Vnější smlouvy	135
KAPITOLA 23: ODPOVĚDNOST ČLENSKÉHO STÁTU ZA PORUŠENÍ PRÁVA EU	138
23.1 Pojetí odpovědnosti členského státu za porušení práva EU	139
23.2 Podmínky uplatnění odpovědnosti členského státu za porušení práva EU	140

KAPITOLA 24: SOUDNICTVÍ EU	144
24.1 Význam soudnictví EU	145
24.1.1 Přímý účinek práva EU a přednost práva EU před právem členských států	146
24.1.2 Volný pohyb zboží	147
24.1.3 Volný pohyb osob	147
24.1.4 Rovné zacházení a zákaz diskriminace	147
24.1.5 Odpovědnost členského státu EU vůči jednotlivcům za škody, které byly členským státem způsobeny porušením práva EU	148
24.2 Struktura soudnictví EU	148
24.2.1 Soudní dvůr	148
24.2.2 Tribunál	149
24.2.3 Soud pro veřejnou službu Evropské unie	149
24.3 Řízení před soudním dvorem EU	151
24.3.1 Řízení o předběžné otázce	151
24.3.2 Řízení o porušení smlouvy	157
24.3.3 Řízení o neplatnosti aktu EU	161
24.3.4 Řízení o nečinnosti orgánů EU	162
LITERATURA	166
GLOSÁŘ	167

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Příklad

Označuje příklad praktické aplikace učiva včetně řešení.

Otázky k procvičení a úkoly

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Klíčová slova

Upozorňuje na důležité výrazy či odborné termíny nezbytné pro orientaci v daném tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

Předmluva

Právo Evropské unie

V době vydání této učebnice uplynulo více než deset let od vstupu České republiky do Evropské unie. Během této doby měli občané České republiky, coby členského státu, možnost poznat mnoho nesporných výhod, které členství v Evropské unii přináší. Občané České republiky tak mají například možnost volného pohybu v rámci EU. V rámci tzv. volného pohybu služeb též mohou v jiném členském státě vykonávat podnikatelskou činnost. Nad možností najít si zaměstnání v některém z členských států EU a usadit se tam, aniž by bylo nutné vyřizovat pracovní povolení a s tím související administrativní procedury, se dnes prakticky nikdo moc nepozastavuje. Mnoho studentů již okusilo možnost studovat v zahraničí v rámci programu Erasmus. Prakticky každý již viděl nějaký projekt či stavbu, která byla označena cedulkou s vlajkou EU, která značí, že daný projekt či stavba byly spolufinancovány z některého z fondů EU.

Každý projekt, kterým je ve své podstatě i EU, nicméně nutně prochází různými krizemi a je vystaven rozličným problémům. Již otcové integračního procesu upozornili na to, že jde o proces, a zároveň zdůraznili, že má být založen na de facto solidaritě. Jsme tak svědky například odchodu Velké Británie z EU, pro který se vžila mediální zkratka „Brexit“. Jsme v současné době svědky mohutné migrační krize, na trhu práce EU bude v příštích deseti letech chybět 17,5 milionu lidí. Evropská unie se musí na jedné straně bránit nelegální migraci a na straně druhé být otevřená migraci chtěné, legální.

Pod nánosem všech mnohdy protichůdných názorů, jak řešit aktuální problémy, se však vytrácejí některé velmi důležité aspekty, jako například proč EU vůbec vznikla a za jakých okolností. Dále též ve světle aktuálních diskusí zaniká, že současné krize nejsou zdaleka prvními krizemi, kterými EU prošla. Jmenovat lze například dvojí veto Francie ke vstupu Velké Británie do EU v letech 1963 a 1967. Francie se též v polovině šedesátých let minulého století odmítala z důvodu neshod ohledně posilování institucí tehdejších Evropských společenství podílet na výkonu svých práv v Radě coby klíčové instituci, což by i z dnešního hlediska bylo považováno za vážnou krizi vztahů v rámci EU. Krizí EU bylo v minulosti více a zatím z nich EU vždy vyšla posílena. Jak tomu bude u aktuálních krizí, lze jen těžko předjímat.

Aby nicméně bylo možné zorientovat se v aktuálních problémech, kterým EU čelí a které dopadají též na Českou republiku jakožto členský stát, je nutné mít přehled o vývoji EU a též o jejím právním řádu. Právo EU, jak uvidíme v jedné z kapitol, která uvádí konkrétní příklady právní regulace, je všude okolo nás a ovlivňuje náš každodenní život, aniž bychom si to mnohdy uvědomovali. Bez orientace v právu EU tak lze těžko uplatňovat práva a možnosti, jež EU přináší, a též se lze jen stěží orientovat v aktuálních tématech, ve kterých EU nějakým způsobem figuruje

Předkládaná učebnice představuje základní studijní literaturu pro předmět Právo EU. Učebnice je rozdělena do dvou tematických částí, kdy první část (kapitoly 1 až 16) pojednává o vývoji evropské integrace a vývoji EU samotné, přičemž vychází z myšlenky, že pro pochopení samotného práva EU je potřeba znát východiska, ze kterých evropská integrace a EU samotná vychází, a též vývoj EU. Druhá část učebnice (kapitola 17 až 24) se poté zabývá samotným právem EU jako takovým, a to zejména jeho vznikem prostřednictvím legislativního procesu EU a jeho jednotlivými prameny a specifiky. Učebnice zcela určitě neobsahuje vyčerpávající pojednání o právu EU, neboť jde o učební text pro studenty, kteří nebudou vykonávat právnické povolání nebo pracovat v oblasti vztahů s EU, nicméně vychází z toho, že při osvojení materie, která je v ní uvedena, by se měl student v problematice práva EU včetně širší problematiky vývoje EU dobře zorientovat.

Publikace je strukturována tak, že v rámci každé kapitoly jsou uvedeny cíle kapitoly, dále pojednání o probírané problematice a v závěru pak shrnutí kapitoly a vzorové testové otázky. V učebnici jsou též uvedeny pro větší názornost formou vložených obrázků citace různých ustanovení právních předpisů EU, tak aby čtenář měl zároveň možnost vidět v rámci učebnice vybraný konkrétní text právního předpisu EU, k němuž se probíraná problematika vztahuje. Na základě klíčových slov uvedených na konci každé kapitoly je v závěru učebnice zpracován pro přehled glosář sloužící k lepšímu osvojení klíčových pojmů souvisejících s právem EU. V případě, že si student bude chtít rozšířit své vědomosti, může využít odbornou literaturu, na kterou je v textu učebnice odkazováno a která je shrnuta v seznamu použité literatury na konci učebnice.

Charakteristika Evropy jako kontinentu

1. kapitola

Charakteristika Evropy jako kontinentu

Cíl kapitoly

- Shrnout základní specifika Evropy z hlediska její identity a integračních tendencí.

Zvláštní charakter Evropy jako kontinentu

Po pochopení práva Evropské unie, kterým se tato učebnice zabývá, je potřeba napřed porozumět Evropské unii v jejím základním poslání. Evropská unie je výsledkem integračního procesu, který je vyústěním poměrně složitého a velice bohatého historického vývoje Evropy.

Evropa po velkých evropských válkách na mírových kongresech, vždy rozhodnuta zajistit mír mezi evropskými státy, hledala „trvalá řešení“. Mír měl být založen na vyvážení zájmů mezi klíčovými evropskými mocnostmi. Pokaždé bylo mírové uspořádání založeno na dohodě mezi plně suverénními státy.

Integrace Evropy není nahodilý projekt. Je důsledkem druhé světové války. Poslední světová válka dala Evropě poučení, že soužití evropských států musí být položeno na nových principech, resp. na jiných principech, než na jakých byly spolupráce a mír v Evropě položeny. Evropa, vycházející z židovsko-křesťanské tradice, s respektem k právu, obohacena osvícenstvím a s důrazem na fungující demokracii, našla odvahu k vlastní integraci.

Evropa je specifický kontinent. Na jeho území se nachází dnes 48 států. Evropské státy se od sebe liší svou velikostí. Nejlidnatější z nich, Spolková republika Německo, má 80,62 milionu obyvatel, a geograficky je největším státem starého kontinentu Francie. Z opačného pohledu má samostatný evropský stát Malta pouze 423 282 obyvatel. (Podobně jako město Brno, které má necelých 400 tisíc obyvatel.) Země Evropy se dále liší svým bohatstvím. Rozdíly existují, ale z mimoevropského pohledu je Evropa kontinent prosperity a bohatství. Nejde jen o bohatství hmotné. Existuje veřejný statek, kterému říkáme evropská kultura. Evropa dala a dává hodně celému světu a byla doba, kdy dokonce světu vládla, přesněji řečeno některé z evropských mocností.

Na počátku evropské kultury byla antická tradice demokracie, tedy vláda lidu pro lid. Autorita má být založena na platnosti názoru většiny při zachování respektu k názoru menšiny. Pro demokracii je typické rozhodování na základě svobodného rozhodnutí a rovnosti. Evropu ovlivnily judaismus a křesťanství, které položilo důraz na univerzální respekt k životu a důstojnosti každého jedince bez ohledu na jakoukoli nerovnost mezi lidmi. Římské právo jako ucelený systém je základem právní kultury evropského kontinentu. Osvícenství a racionalismus, které jsou vedeny přesvědčením, že uvolnění možností lidského rozumu je podmínkou osvobození člověka, zdůrazňují, že bída člověka vyvěrá z tmářství, pověr a nedostatku vzdělání.

Evropu hodně spojuje, čím se v Evropě viditelně liší jeden stát od druhého, a to jsou jazyky, kterými se v Evropě mluví. Evropané nemají převažující jazyk, i když na počet obyvatel zřejmě nejvíce Evropanů mluví německy. Ani Češi si kromě Slováků nerozumějí se svými sousedy. V Evropě je potřeba tlumočnicků a překladatelů, aby si Evropané navzájem rozuměli. Dnes je v samotné Evropské unii celkem 23 úředních jazyků.

Několikrát v dějinách Evropy se někteří vůdci pokoušeli rozmanitou Evropu sjednotit, ať to byl Napoleon válkami v letech 1803 až 1815, nebo Hitler, který se o podobné násilím pokusil rozpoutáním války v letech 1939 až 1945. Je dobře, že neuspěl ani jeden. Ukázalo se, že Evropa je a má být jedna ve své rozmanitosti. Evropu nelze sjednotit silou, ale Evropa je a bude silnější, je-li schopna jako jedna síla na globálním poli vystupovat a prosazovat společné zájmy.

Po každém celoevropském válečném konfliktu byly evropské státy rozhodnuty nastolit trvalý mír (například Vestfálský mír v roce 1648 po třicetileté válce, Vídeňský mír po napoleonských válkách v roce 1815 nebo Versaillský mír po první světové válce v roce 1919). Teprve po druhé světové válce Evropané, majíce zkušenost z hrůzně světové války, našli odvahu najít cestu k sobě novým způsobem, založeným na smlouvách, kterými přenesly část své suverenity na nadnárodní orgány a instituce a tak dali počátek Evropské integraci demokratického charakteru. Na začátku byla vůle již nikdy nedopustit v Evropě válku, zejména jako byly dvě světové, které měly počátek na starém kontinentu.

Válce mezi státy se integrací podařilo zabránit, ale nyní jsme v době válek asymetrických a hybridních, válek probíhajících na území států, ale ne mezi státy. Dokonce války jsou protichůdně podporo-

vány státy, které ovšem navzájem udržují „normální“ diplomatické vztahy (například válka na území Ukrajiny, válka v Sýrii, přičemž státy, které jsou v konfliktech zapojeny, navzájem udržují „přátelské“ diplomatické vztahy). Evropské unie se tyto konflikty dotýkají, odehrávají se v její blízkosti a teroristickými útoky se projevují i na jejím území.

Evropská unie je založena mimo jiné na čtyřech základních svobodách: volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu. Je pro ni zásadní fungující jednotný trh. Evropská unie je prostor práva a bezpečí. Všechny zmíněné hodnoty jsou vystaveny zkoušce v době masivní migrace do Evropské unie.

Evropská unie funguje na základě vlastního právního systému, práva Evropské unie. Jde o právo svého druhu, které není ani mezinárodní, ale ani vnitrostátní. Dotýká se též ve velké míře právního prostředí v České republice, a to v určených oblastech na základě přenesení určitých pravomocí z členských států na Evropskou unii.

Shrnutí kapitoly

- Evropský kontinent je společenství 48 států různé velikosti, ekonomické síly. Je kolébkou západní civilizace a moderní demokracie. Vychází ze čtyř kořenů:
 - antické demokracie,
 - židovsko-křesťanské tradice,
 - římského právního řádu,
 - osvícenství.

Klíčová slova

Demokracie

Integrace

Otázky s možností výběru odpovědí

1. Pro Evropu platí, že:
 - a) je společenstvím 28 členských států
 - b) je kolébkou demokracie
 - c) na jejím území byla uskutečněna zatím jediná hlubší integrace
 - d) je založena na svobodě pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu
 - e) je federací států, které vstoupily do Evropské unie

Správná odpověď: 1 b, c.

2

kapitola

Evropa států

2. kapitola

Evropa států

Úvod

Mapa Evropy se v historii, a to i poměrně nedávne, mnohokrát proměnila. Spolupráce mezi státy byla alternativou k násilnému (válečnému) řešení konfliktů protichůdných zájmů. Po každé velké evropské válce se státy zavazovaly vytvořit takové uspořádání, které by zaručilo mírovou koexistenci mezi státy a vyloučilo válečné řešení.

Cíl kapitoly

- Seznámit s historickými milníky v období do druhé světové války, které historicky ovlivnily integraci evropských států.
- Pochopit, že proces integrace Evropy je důsledek selhávání konceptů soužití evropských států založeného na spolupráci plně suverénních států, kdy pro soužití plně suverénních států je typické, že válka je jednou z alternativ vztahů mezi státy evropského kontinentu.